Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

ПЛАН:

1. Банківський нагляд та його складові.

2. Рівні банківського контролю.

3. Принципи банківського нагляду.

4. Необхідність і завдання банківського регулювання та нагляду.

5. Організація системи банківського регулювання і нагляду (світовий досвід і в Україні).

Список використаної літератури.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

1. Банківський нагляд та його складові.

Повернемося до поняття “банківський нагляд”. Як уже зазначалося, під цим поняттям розуміють систему контролю та активних упорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність відповідно до законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів банку.

У широкому розумінні банківський нагляд — це система, якою користується держава, щоб гарантувати стабільність фінансової системи, її безпеку та здоров’я.

(Банківський нагляд у широкому розумінні включає в себе власне нагляд за банками, що називається дистанційним або документарним, та інспектування (інспекційні перевірки на місцях).

Дистанційний контроль включає в себе перевірку звітності, яку надають банки. Він дозволяє передбачати проблеми, які можуть впливати на платоспроможність і ліквідність банків і призвести до їх банкрутства.

Інспекційні перевірки на місцях дають можливість перевірити ступінь достовірності інформації, яку банки передають наглядовим органам, та сформувати максимально точне уявлення про фінансовий стан банку і якість його менеджменту.

До системи наглядової діяльності входить декілька основних напрямів, зокрема:

– державний нагляд, що здійснюється Національним банком;

– внутрішній банківський контроль (внутрішній аудит), що проводиться відповідною службою банківської установи;

– зовнішній аудит – проводиться незалежними недержавними аудиторськими компаніями.

Фактично при такому підході втілюються основні чотири підходи до проведення банківського нагляду, зокрема:

1). надання інформації;

2). саморегулювання шляхом внутрішнього аудиту й контролю, а також шляхом зовнішнього аудиту;

3) перевірка центральним банком;

4) схема гарантування депозитів (визначає гарантування депозитів).

Аналіз поняття “банківський нагляд” дає можливість стверджувати, що він являє собою одну з форм управлінської діяльності держави, оскільки в зазначених відносинах центральний банк реалізує функцію державного управління банківським сектором.

Інакше кажучи, банківський нагляд є тією сферою, яка має розглядатися як об’єкт державного управління, а діяльність фінансових установ — як сфера суспільного життя, де управлінська діяльність необхідна, бажана й доцільна. Його повна відсутність — це створення потенційних умов для фінансових правопорушень та зловживань, це можливість банкрутства банку, це збитки, понесені вкладниками (а не засновниками, як правило), це втрата довіри до банківської сфери, а отже, і різке зменшення надходження вільних коштів до банківського обігу, послаблення вітчизняного ринку позичкових капіталів, зменшення вкладання коштів у виробництво, втрата зацікавленості інвестора, послаблення національної валюти тощо.

Правильне розуміння поняття “банківський нагляд”, на наш погляд, можливе лише на основі виявлення його принципів, завдань та мети.

Основні (базові) принципи ефективного банківського нагляду сформулював Базельський комітет з банківського регулювання у квітні 1997 р.

При відпрацюванні основних принципів ефективного банківського нагляду базовими були такі положення:

— основною метою нагляду є зменшення ризику втрат для вкладників та інших кредиторів, а також підтримка довіри до фінансово-банківської системи;

— органам нагляду необхідно сприяти організації ринкової дисципліни за рахунок встановлення ефективного корпоративного керівництва (через створення необхідної структури та визначення переліку обов’язків для правління банку та його керівництва), а також сприяти збільшенню прозорості ринку для полегшення контролю;

Created by Foxit PDF Editor © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

— для ефективного виконання своїх обов'язків співробітники наглядових органів повинні мати операційну незалежність, засоби й повноваження для отримання інформації як на місці, так і дистанційно, а також повноваження для застосування прийнятих ними рішень;

— органи нагляду мають повністю розуміти природу банківських операцій і контролювати, наскільки це можливо, ризики, з якими стикаються банки;

— ефективний банківський нагляд вимагає оцінки рівня ризику окремих банків і відповідного розподілу ресурсів;

— органи нагляду мають бути впевнені у тому, що ресурси банків (включаючи статутний капітал, кваліфіковане керівництво, ефективну систему внутрішнього контролю та бухгалтерської звітності) достатні для того, щоб брати на себе той чи інший ризик;

— необхідне тісне співробітництво з органами нагляду інших країн, особливо при міжнародних банківських операціях.

До того ж банківський нагляд має створювати ефективну й конкурентноздатну банківську систему, динамічно реагувати на всі зміни на ринку, виявляти готовність періодично переглядати політику та практику нагляду з урахуванням нових змін і тенденцій на ринку. При цьому банківський нагляд не може виступати гарантом проти банкрутства.

З урахуванням викладеного, Базельський комітет з банківського регулювання сформулював 25 принципів ефективного нагляду за банківською діяльністю. До них належать:

— попередні умови ефективного банківського нагляду;

— ліцензування і структура нагляду;

— пруденційні правила й вимоги;

— методи поточного банківського нагляду;

— вимоги, що пред'являються до інформації;

— офіційні повноваження наглядових органів;

— транскордонні банківські операції.

Технологія ефективного банківського нагляду передбачає:

— передумови, що визначають розподіл цілей, функцій та зобов'язань кожного учасника банківського ринку;

— ліцензування і структуру, які чітко окреслюють коло установ, охоплених банківським наглядом, види їх діяльності, що потребують ліцензування, а також передбачають оцінку власності банку, ділових якостей його керівників, реальності операційних планів, системи внутрішнього контролю та прогноз фінансового стану банку на майбутнє;

— пруденційні вимоги і пруденційне регулювання, тобто вимоги щодо обов'язкової наявності мінімального капіталу, який би відповідав рівневі ризиків банку; ведення ним ефективної політики та оволодіння процедурами оцінки якості активів і забезпечення, а також резервів для відшкодування можливих втрат за кредитами; лімітів для обмеження розміру ризику на одного позичальника чи групу позичальників; наявності адекватної системи внутрішнього контролю та аудиту;

— наявність методики поточного банківського регулювання, яка органічно поєднує дистанційний та інспекційний нагляд і передбачає постійні контакти з керівництвом банку, створення ефективної системи збору, розгляду та аналізу пруденційних звітів і статистичних даних;

— вимоги щодо надання необхідної інформації, завдяки чому органи нагляду отримують правдиву звітність про фінансовий стан банку;

— повноваження, які дозволяють органам нагляду вживати адекватні виправні заходи щодо банку в разі порушення ним пруденційних вимог ведення банківської справи, чинного законодавства або створення ситуації, яка загрожує інтересам вкладників;

— міжнародні банківські операції — нагляд за діяльністю банків за межами країни та обмін інформацією із зарубіжними колегами.

Викладені принципи, сформульовані Базельським комітетом з банківського регулювання, слід розглядати як мінімальні вимоги, які кожна країна доповнює, виходячи з властивих лише їй умов та можливих ризиків. При цьому аксіомою вважається те, що

центральний банк держави, у тому числі Національний банк України, здійснює покладену на нього функцію нагляду у повній відповідності до принципів ефективного банківського нагляду.

Created in Master PDF Editor © 2003-2007 Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com. For evaluation only.

Ефективний банківський нагляд ґрунтується на адекватній правовій інфраструктурі. Діяльність служби банківського нагляду дає позитивні результати тільки тоді, коли вона підкріплена міцним законодавством і чіткими правилами регулювання діяльності банків, а саме:

— чітка й конкретна правова інфраструктура дозволяє всім банкам знати “правила гри”;

— банківський нагляд повинен мати право і владу здійснювати дієвий нагляд, чинити швидкі й ефективні дії відносно проблемних банків;

— у період перебудови фінансового сектора, тоді, коли починають працювати нові банки, або в період розладу фінансової системи, суттєвим є те, що правова інфраструктура має відповідати вимогам часу.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

2. Рівні банківського контролю.

Правова інфраструктура ефективного банківського контролю може змінюватися залежно від країни, але в багатьох випадках вона, як зазначають вітчизняні дослідники, має три рівні:

1) законодавство. Законодавчий акт чи банківське законодавство, прийняте парламентом чи іншим законодавчим органом, дає широкі офіційні права контролюючим органам. Якщо до такого законодавства вносяться поправки або воно повністю переглядається, це спричиняє масштабний законодавчий процес;

2) серії регулятивних правил. Визначення інтерпретуючих вимог чи обмежень, що вносяться органами нагляду відповідно до їхніх повноважень. Приклади включають правила регулювання достатності капіталу банку або кредитування банком своїх директорів;

3) роз’яснення політики. Це може бути інтерпретація чи роз’яснення, що надається наглядовим органом для деталізації своїх дій щодо застосування законодавства або регулятивних правил (Біленчук П.Д., Диннік О.Г., Лютий І.О., Скороход О.В. Банківське право: українське та європейське. — С. 250).

Отже, правова інфраструктура має надати центральному банку права й повноваження виконувати свої завдання щодо раціонального банківського нагляду від моменту створення, і якщо необхідно, до початку процесу ліквідації банку.

Для забезпечення ефективного здійснення банківського нагляду в законодавчому порядку мають бути визначені такі властиві органу банківського нагляду основні риси, як:

— наявність повноважень щодо встановлення економічних нормативів, яких банки мають дотримуватися і керуватися ними у своїй діяльності;

— можливість щодо запиту інформації в будь-якій формі і в будь-які строки відносно фінансового стану банків та дотримання ними економічних нормативів;

— можливість проведення інспектування діяльності банків, у тому числі мати доступ до будь-якої інформації і в банку, і поза ним;

— мати повноваження щодо застосування певних примусових заходів стосовно банків, зокрема можливість усунення з посади і зміни членів правління й керівництва з метою забезпечення дотримання економічних нормативів.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com . For evaluation only.

3. Принципи банківського нагляду.

Проблема банківського нагляду у вітчизняній юридичній літературі розглядалась і через призму його основних принципів, до яких належать: законність, незалежність, гласність, постійність, плановість, обов'язковість та неупередженість посадових осіб, які здійснюють перевірки, по відношенню до фінансових .

Принцип законності є визначальним у побудові компетенції центробанку, він закріплює вимогу дотримуватись норм Основного Закону України та чинного законодавства.

Враховуючи принцип верховенства права, закріплений у ст. 8 Конституції України, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і мають відповідати їй.

Положення ст. 55 Закону про Національний банк встановлює, що Національний банк здійснює функції банківського регулювання і нагляду за діяльністю банків у межах і порядку, передбачених законодавством України.

Незалежність як один із принципів побудови системи діючого банківського нагляду випливає зазвичай із правового статусу центробанку і ґрунтується на нормах як Конституції України, так і чинного банківського законодавства. Закріплені законодавством загальні функції і повноваження наділяють Національний банк незалежним статусом щодо організації та регулювання банківської справи, у тому числі й у відносинах нагляду. Зокрема, відповідно до ст. 72 Закону про банки, Національний банк України має право здійснювати перевірку осіб, які охоплюються наглядовою діяльність Національного банку, з метою дотримання банківського законодавства.

Об'єктивність є одним з основоположних принципів організації наглядової діяльності і базується на неупередженості та безсторонності здійснюваної контрольної діяльності. Згідно зі ст. 63 Закону про Національний банк, останній не має права вимагати від банків виконання операцій та інших дій, не передбачених законами України та нормативними актами Національного банку.

При цьому слід розуміти, що центробанк не повинен віддавати перевагу окремим представникам банківського бізнесу, хіба що за винятком ситуацій, коли для забезпечення стабільності всієї банківської системи центробанк зменшує економічні нормативи для конкретного банку у випадку його тимчасових фінансових проблем для відтворення нормальної фінансової діяльності.

Компетентність контролюючих органів (Національного банку та його філій) випливає з попередніх принципів і пов'язана не лише з чітким встановленням компетенції органів контролю, а й із професійною здатністю посадових осіб відповідних структурних підрозділів центробанку якісно, у встановлені терміни та в межах загальноприйнятої центробанком політики виконувати свої повноваження у сфері здійснення контролю.

Наглядові функції Національного банку здійснюються центробанком як безпосередньо, так і через створений ним орган банківського нагляду. Що ж до останнього, то він реалізує такі повноваження:

1) здійснює всі види перевірок банків в Україні (крім перевірок і ревізій фінансово-господарської діяльності), а також перевірку достовірності інформації, що надається юридичними і фізичними особами при реєстрації банків, та ліцензування банківських операцій;

2) може вимагати від банків проведення загальних зборів акціонерів (учасників) і визначає питання, за якими мають бути прийняті рішення;

3) може брати участь у роботі зборів акціонерів (учасників), засідань спостережної ради, правління та ревізійної комісії банку з правом дорадчого голосу (ст. 62 Закону про Національний банк).

Принцип гласності також має визначальне значення для організації банківського нагляду і складається з декількох взаємодоповнюючих аспектів. Його основи встановлені ст. 57 Конституцією України і полягають у тому, що закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права й обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення в порядку, встановленому законом. У протилежному випадку вони є не чинними.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

З одного боку, нормативно-правові акти Національного банку підлягають державній реєстрації в Міністерстві юстиції України й набирають сили після дотримання встановленої законодавством процедури. Тобто оприлюднення актів центробанку, в тому числі й тих, що пов’язані з організацією банківського нагляду, має відбуватися відповідно до норм спеціального банківського законодавства.

З іншого боку, гласність є визначальним принципом і для роботи суб’єкта, що перевіряється, тобто банківської установи. Відповідно до ст. 70 Закону про банки, банк зобов’язаний публікувати квартальні баланси, а також звіт про прибутки (збитки) в газеті “Урядовий кур’єр” чи “Голос України” протягом місяця, наступного за звітним кварталом.

Банк зобов’язаний публікувати річну фінансову звітність, підтверджену аудитором, не пізніше 1 червня наступного за звітним року в газеті “Урядовий кур’єр” чи “Голос України”.

Принцип плановості при здійсненні контрольних повноважень центробанком закладений у Законі про банки та у відповідних актах Національного банку, що регулюють порядок проведення перевірок. Зокрема, відповідно до ст. 71 зазначеного Закону, кожний банк є об’єктом перевірки на місці інспекторами Національного банку чи призначеними ним аудиторами.

Перевірка банків здійснюється відповідно до плану, затвердженого Національним банком України. Планова перевірка здійснюється не частіше одного разу на рік. Про проведення планової перевірки Національний банк України зобов’язаний повідомити банк не пізніше ніж за 10 днів до її початку.

Що до принципу постійності, то одним із його проявів є закріплений законом обов’язок банків подавати Національному банку фінансову і статистичну звітність щодо роботи банку, його операцій, ліквідності, платоспроможності, прибутковості, а також інформацію афілійованих осіб банку з метою оцінки його фінансового стану (ст. 69).

Для забезпечення ефективності банківського нагляду Національний банк має ставити перед собою чіткі завдання зрозумілі всім, хто визначає економічну політику, а також тим, хто безпосередньо здійснює контроль банків.

Головними завданнями, що стоять перед будь-якою системою банківського нагляду, є:

— гарантія здоров’я банківського сектора для підвищення і сприяння економічному зростанню країни;

— захист вкладників, які розміщують свої кошти в банках. Це завдання пов’язане з підтримкою довіри громадськості до банківської системи, втрата якої призводить до послаблення останньої і таких макроекономічних наслідків, як скорочення грошової пропозиції, розвал системи платежів, більш несподівані зобов’язання уряду, економічна нестабільність у державі;

— підвищення конкуренції в банківському секторі: банківські закони й положення мають бути спрямовані на заохочення конкуренції і попередження монополії та дій, що перешкоджають конкуренції;

— підвищення ефективності банківської справи і справедливий розподіл кредиту в економіці: банківська система має відповідати вимогам суспільства високою якістю фінансових послуг за прийнятною вартістю. Грошові кошти мають надходити до економічних секторів, які можуть використовувати їх найбільш продуктивно й ефективно.

Водночас слід наголосити на тому, що банківський нагляд має базуватися на нормах спеціального банківського законодавства. У свою чергу, центральний банк завжди є провідником монетарної політики, і саме ця його функція вимагає насамперед наявності сильної і пристосованої до ринкових умов банківської системи. Як результат завдання банківського нагляду тісно пов’язані й визначаються завданнями і функціями центрального банку як органу, що визначає і здійснює грошово-кредитну політику в державі.

До концепції банківського нагляду має бути закладена відсутність можливості втручання в договірні відносини клієнта і банку, які мають вирішуватися за взаємною згодою сторін або в судовому порядку. Орган нагляду не має впливати на виконання окремих договірних відносин, хоча клієнт банку зацікавлений у підтримці його інтересів у можливих приватно - правових спорах.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Нагляд служить виключно суспільним цілям захисту вкладів і підтриманню ефективної кредитної системи.

Метою банківського нагляду є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках. Інакше кажучи, законодавець, окреслюючи мету банківського нагляду, окремо виділяє аспект підтримання ефективності банківської системи, оскільки банки мають забезпечити виконання своїх платіжних зобов’язань в економічно складний час.

Це означає, що поточні операції будь-якого банку мають здійснюватися так, щоб обсяг позик знаходився у відповідному співвідношенні до власного капіталу банку, щоб банк у будь-який час мав достатні поточні фінансові ресурси й давав у позику залучені грошові кошти лише за умови, що він зможе впоратися із ситуацією при непередбаченій втраті окремих кредитів, у тому числі й великих. Для досягнення даної мети зусилля банківського нагляду мають бути спрямовані на реалізацію таких цілей:

— впровадження, підтримка та розвиток широкого кола фінансових послуг в інтересах банківської системи зокрема та економіки держави у цілому;

— забезпечення ефективної і надійної роботи банків та їх спроможність задовольняти потреби, вимоги і претензії своїх клієнтів;

— забезпечення відповідності діяльності банківської системи грошово-кредитній політиці центробанку, враховуючи той фактор, що регулювання може суперечити їхнім цілям і завданням;

— забезпечення дотримання законів, нормативно-правових актів центрального банку, якими встановлено правила, що передбачають відповідний рівень компетенції ведення банківської справи.

На завершення слід зазначити, що згідно з оцінкою місії Світового банку та Міжнародного валютного фонду, в Україні дотримуються повністю або значною мірою більшість принципів ефективного банківського нагляду, розроблених Базельським комітетом. Разом із тим з метою подальшого вдосконалення методологічної бази банківського нагляду та досягнення її повної відповідності Базельським принципам ефективного банківського нагляду Національний банк передбачає розробку й запровадження інформаційно-аналітичної системи раннього реагування на проблемні ситуації в банку, підготовку нових нормативних актів та внесення змін до чинних з питань здійснення нагляду на консолідованій основі, удосконалення розрахунку регулятивного капіталу, порядку формування резервів на відшкодування можливих втрат за активними операціями, управління ризиками.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com. For evaluation only.

4. Необхідність і завдання банківського регулювання та нагляду.

Важливою функцією держави є регулювання та нагляд за діяльністю банків з метою забезпечення стабільності банківської системи.

Терміни «регулювання банківської діяльності» та «нагляд за діяльністю банків» цілком слушно часто вживають поруч, тому що вони характеризують взаємозв'язані та взаємодоповнювальні види діяльності.

Під регулюванням банківської діяльності розуміють насамперед створення відповідної правової бази. По-перше, це розроблення та ухвалення законів, що регламентують діяльність банків (наприклад, Закон про центральний банк країни, Закон про банки і банківську систему). По-друге, це ухвалення відповідними установами, уповноваженими державою, положень, що регламентують функціонування банків, у вигляді нормативних актів, інструкцій, директив. Вони базуються на чинному законодавстві і конкретизують, роз'яснюють основні положення законів. Законодавчі і нормативні положення визначають такі межі поведінки банків, які сприяють надійному та ефективному функціонуванню банківської системи.

Під банківським наглядом розуміють насамперед моніторинг процесів, що мають місце у банківській сфері на різних стадіях функціонування банків, а саме:

— створення нових банків та їхніх установ;

— діяльності банків;

— реорганізації та ліквідації банків.

Регулятивно-наглядові органи мають повноваження застосовувати до банків певні коригувальні заходи, а також заходи примусового впливу з метою регулювання їхньої діяльності. Ці заходи можуть розглядатися одночасно як елемент банківського нагляду і як елемент банківського регулювання. Отже, поняття регулювання банківської діяльності та банківський нагляд дуже тісно переплітаються.

У країнах з ринковою економікою держава в особі центрального банку та відповідних уповноважених органів ставить за мету впровадження пруденційного банківського регулювання та нагляду, тобто спрямованого на забезпечення стабільності та надійності банків, їхньої обачливої та розважливої поведінки, виконання банками вимог фінансової безпеки.

Ефективне використання можливостей пруденційного банківського регулювання та нагляду передбачає необхідність чіткого законодавчого визначення змісту таких понять, як «банк» і «банківська діяльність». Неоднозначне їх тлумачення може мати негативні наслідки для економічної практики. Чітке визначення цих понять насамперед допоможе економічним суб'єктам легко орієнтуватися на фінансовому ринку, знати, які посередницькі операції належать до банківської діяльності та які наслідки (правові та економічні) вона може мати.

Критерієм віднесення посередників фінансового ринку до банківських та небанківських установ може бути комплекс із трьох посередницьких операцій, що є базовими для банківської діяльності:

— прийняття грошових коштів від клієнтів у вклади;

— надання клієнтам кредитів і створення платіжних засобів;

— здійснення розрахунків між клієнтами.

В умовах ринкової економіки банки мають надзвичайно великі можливості впливати на економічні процеси як позитивно, так і негативно, що зумовлює необхідність регламентації їхньої діяльності. Дослідження ролі банків у сучасній економіці дає можливість з'ясувати причини, які примушують державу взяти на себе функцію банківського регулювання та нагляду. Розглянемо основні з цих причин.

Держава в особі центрального банку покликана, як уже зазначалося, забезпечувати стабільність грошового обігу і національної валюти, що неможливо без регулювання діяльності банків, а саме без обмеження здатності банків створювати платіжні засоби — гроші. У гонитві за прибутком банки здатні створити й запропонувати більше грошей, ніж у них є підстав для цього і більше, ніж потребує ринок. Інструментом регулювання діяльності банків виступає механізм обов'язкового резервування певної частини ресурсів банків (у межах заздалегідь визначеної центральним банком норми обов'язкових резервів). У цих умовах здійснення банками платежів, надання позичок обмежується обсягом

банківських ресурсів, що перевищують суму зарезервованих ресурсів. Якщо хтось не дотримується встановлених правил, тобто порушує норму обов'язкових резервів, наглядові органи застосовують до нього певні заходи.

Generated by FoxitPDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Одна з важливих функцій банків — збереження грошових заощаджень суспільства. Банки — це довірчі установи, тобто в основі їхньої діяльності лежить довіра до них з боку суспільства. Для того, щоб економічні суб'єкти розміщували в банках свої заощадження, вони повинні мати певні гарантії, що ці заощадження можна буде отримати в наперед домовлені строки і з обіцяними процентами. В цих умовах суспільство розглядає виконання державою функції банківського регулювання та нагляду як свого роду гарантію розумної та обачливої політики банків. Крім того, з метою підвищення довіри до банківської системи у більшості ринкових економік функціонують спеціальні колективні фонди (корпорації) страхування депозитів. Вони гарантують вкладникам у разі банкрутства банку повернення їхніх заощаджень у певних межах.

Банки на відміну від інших економічних суб'єктів ринку містять у собі підвищену загрозу дестабілізації власної діяльності і провокування загальноекономічної кризи, що пояснюється самою природою банків, специфікою їхньої діяльності. Так, капітал банків становить невелику частку у їхніх сукупних ресурсах, оскільки банки працюють головно за рахунок залучення коштів великої кількості вкладників. У зв'язку з цим платоспроможність і ліквідність банків є поняттями відносними, вони базуються на допущенні, що вкладники не вилучать свої кошти з банків одночасно. Проте економічна ситуація в країні може скластися у такий спосіб, що ймовірність вилучення коштів значної кількості вкладників з банків стане реальністю, і банки, що опинились у цій ситуації, можуть збанкрутувати. Банки-банкрути, тісно пов'язані з іншими банками через систему міжбанківських зв'язків, будуть не здатні виконати свої зобов'язання перед вкладниками, перед іншими банками, що потягне за собою цілий ланцюг банківських крахів. Наслідком цього може стати порушення грошового обігу з ризиком перейти у кризу банківського сектора, а потім і в загальноекономічну кризу країни.

Ще один приклад. Банківська система виконує життєво важливу роль посередника на фінансовому ринку. Банки акумулюють заощадження економічних суб'єктів і водночас надають позички іншим суб'єктам ринку. Кредитування неминуче пов'язано передусім з ризиком неповернення позичених коштів і, як наслідок, з ризиком для банків втрати ліквідності і платоспроможності.

У світовій банківській практиці управління кредитним ризиком розглядається як проблема, що має державне значення. У зв'язку з цим органи банківського регулювання та нагляду зобов'язують банки створювати резерви для відшкодування можливих втрат за позиками. Розмір резервів визначається загальною сумою всіх наданих позичок та ступенем їхнього ризику.

Отже, банки відіграють ключову роль в економіці і водночас їм притаманна підвищена фінансова вразливість, що зумовлює необхідність розроблення та ухвалення державою заходів стосовно банківського регулювання та нагляду.

Банки формують платіжну систему країни. На банківських рахунках зосереджені кошти, що становлять основу для безготівкових розрахунків, і саме банки здійснюють їх. Надійна й ефективна система розрахунків — це важливий компонент розвинутої економіки. З огляду на наявність тісного взаємозв'язку сучасної грошово-кредитної і виробничої систем порушення в платіжній системі можуть негативно позначитися на розвитку економіки. Зауважимо, що міжбанківський ринок і платіжний обіг у сучасних умовах мають міжнародний характер. У зв'язку з цим проблеми, що виникають на національних банківських ринках, перестають бути локальними й експортуються на світовий ринок, що також є аргументом для обгрунтування необхідності банківського регулювання та нагляду.

Важливою є і така зовнішня обставина. Банківська система будь-якої країни не може сприйматися світовою спільнотою як повноцінна за відсутності системи банківського регулювання та нагляду, що відповідає міжнародно визнаним стандартам.

Ефективна система банківського регулювання та нагляду потрібна і самим банкам, тому що успіх їхньої діяльності залежить від довіри до них з боку суспільства. Втрата

довіри вкладників до одного банку може викликати ланцюгову реакцію, яка перекинеться на всю банківську систему і призвести до втрати довіри до всієї банківської системи.

Created by Foxit PDF Creator © Foxit Software http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Отже, необхідність банківського регулювання та нагляду з боку держави визначається квазісуспільною природою банків. Банки функціонують головно як недержавні, приватні структури, мета діяльності яких — отримання максимального прибутку. Водночас, як уже зазначалося, вони виконують суспільно корисні й необхідні функції, що і робить регулювання та нагляд за їхньою діяльністю обгрунтованим і необхідним завданням держави.

Ефективність банківського регулювання та нагляду залежить значною мірою від того, наскільки чітко визначені завдання, що стоять перед відповідними регулятивно-наглядовими органами, наскільки добре ці завдання розуміють і підтримують органи, що розробляють економічну політику держави і несуть відповідальність за реалізацію цієї політики.

Основні завдання банківського регулювання та нагляду:

— забезпечення стабільності та надійності банківської системи з метою сприяння економічному піднесенню;

— захист інтересів вкладників, що розміщують свої кошти в банках, від неефективного управління банками і від шахрайства. Інтереси вкладників потребують захисту, тому що в усіх країнах рівень інформованості вкладників про фінансовий стан банків вельми недостатній і вони не мають можливості самостійно оцінити, який ризик беруть на себе, розміщуючи свої кошти в тому чи іншому банку;

— створення конкурентного середовища у банківському секторі,адже саме це середовище є найсприятливішим для клієнтів банків.

Завдяки банківській конкуренції знижуються процентні ставки за позичками, підвищуються процентні ставки за депозитами, розширюється спектр банківських послуг, запроваджуються новітні банківські технології тощо;

— забезпечення відкритості (прозорості) політики і діяльності банківського сектора в цілому і кожного банку окремо. Підвищення відкритості базується на удосконаленні системи обліку і звітності в банках і наближенні їх до вимог, що випливають із досвіду міжнародної банківської практики;

— підтримування необхідного рівня стандартизації і професіоналізму в банківському секторі, забезпечення ефективної діяльності банків і запровадження технологічних нововведень в інтересах споживачів банківських послуг.

Необхідність і значущість банківського регулювання та нагляду в умовах ринкової економіки не виключають саморегуляцію банківського сектора через ринкові механізми. Ці дві форми регулювання мають доповнювати одна одну. Банки повинні діяти, керуючись принципами комерційного розрахунку та надійності.

У свою чергу, органи банківського регулювання та нагляду мусять діяти, керуючись принципами розумного, обачливого ставлення до банків, тобто вони не повинні вимагати від банків здійснення операцій, які могли б послабити їхній фінансовий стан, посягати на свободу підприємницької діяльності банків.

В Україні в умовах планово-централізованої економіки та існування системи державних банків не було потреби у створенні системи банківського регулювання та нагляду. Напрями й умови діяльності банків визначалися урядом, він же і контролював їхню діяльність. Так, зокрема, уряд затверджував кредитний план Держбанку, в якому визначалися обсяг кредитних вкладень та їхня цільова спрямованість. Він же встановлював і розмір процентних ставок як за позичками, так і за депозитами.

В умовах трансформації економіки в Україні реформується банківський сектор, і одним із найважливіших компонентів цього процесу є створення ефективної системи пруденційного банківського регулювання та нагляду. Проблема створення цієї системи має для України особливе значення, зважаючи на такі фактори:

— нестабільний характер економіки перехідного періоду;

— незавершеність процесу ринкової трансформації банківського сектора;

— недостатній досвід комерційної діяльності банків в умовах ринкової економіки;

Created by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

— ризикована практика банківської діяльності, зокрема кредитування, що виявляється в екстремально високому рівні простроченої,пролонгованої та безнадійної до повернення кредитної заборгованості, а також у надмірному кредитуванні інсайдерів, у концентрації кредитного ризику;

— недостатній рівень банківського капіталу та резервів на покриття ризиків з огляду на потреби економіки та якість активів банків;

— неадекватність системи внутрішнього контролю та аудиту в банках стану банківської системи.

У світовій практиці спочатку десятиріччями, століттями формувалася банківська система, а потім уже система регулювання та нагляду. В Україні ці процеси відбуваються паралельно, що є, безумовно, ускладнюваним фактором. Водночас Україна має й деякі переваги — вона може і повинна скористатися накопиченим світовим досвідом у галузі банківського регулювання та нагляду.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

5. *Організація системи банківського регулювання і нагляду (світовий досвід і в Україні).*

В усіх країнах з ринковою економікою в тому чи іншому вигляді функціонує система банківського регулювання та нагляду. У окремих із них вона існує вже понад століття. Так, у США ця система почала створюватися ще у 60-х роках минулого століття. В останні десятиріччя в постсоціалістичних країнах відбувається реформування банківського сектора, і невід'ємним компонентом цього процесу є становлення системи банківського регулювання та нагляду. Одночасно і в деяких країнах зі сталими банківськими традиціями відбуваються суттєві зміни у концепції побудови цієї системи, передусім у напрямі активізації її діяльності, що пов'язано з глобалізацією банківської справи і підвищенням ризику діяльності банків, які освоюють нові фінансові інструменти і нетрадиційні для банків операції (наприклад страхові, з нерухомістю тощо).

У більшості ринкових економік законодавчі й нормативні акти, що регламентують діяльність центрального банку, покладають на нього функцію регулювання банківської діяльності. Що стосується наглядової функції, то її, крім центрального банку, можуть виконувати спеціальні установи, створені під егідою міністерства фінансів, або незалежні установи, підзвітні парламенту. Наприклад, у Німеччині та Японії створені наглядові структури під егідою міністерства фінансів, які тісно співпрацюють з центральним банком (Федеральне відомство з контролю за банками у Німеччині і Бюро банків у Японії). У Франції функціонують три спеціальні структури під егідою Банку Франції і Міністерства фінансів та економіки — Комітет банківської регламентації, Комітет кредитних установ і Банківська комісія з розподілом регулятивно-наглядових повноважень між ними. Прикладом структури банківського нагляду незалежної від центрального банку й уряду є Федеральна корпорація страхування депозитів у США, підзвітна Конгресу.

Інституціональна побудова системи банківського регулювання та нагляду визначається особливостями історичного та економічного розвитку тієї чи іншої країни, традиціями і значною мірою характером банківської системи. Так, у Великобританії завдяки відсутності антимонопольного законодавства і жорсткого контролю за злиттям банків був досягнутий високий ступінь концентрації банківського капіталу. Утворилися великі банківські об'єднання з розвинутою мережею філій у країні і за кордоном, які сконцентрували значну частку ресурсів, операцій, безготівкового грошового обігу. Концентрація банківської системи зумовила зосередження функцій банківського регулювання та нагляду в єдиній установі — Банку Англії.

У 1998 році у Великобританії створюється спеціальна організація з повноваженнями здійснювати нагляд за діяльністю всіх посередників фінансового ринку, тобто банків, страхових та інвестиційних компаній, будівельних товариств тощо.

Інша ситуація склалась у США. Особливості банківського законодавства в цій країні* сприяли збереженню децентралізованої і роздрібленої банківської системи. На відміну від Великобританії у США збереглося багато дрібних безфілійних банків. Протягом багатьох років створювалася розгалужена система банківського регулювання та нагляду як на федеральному рівні, так і на рівні окремих штатів. Основні структури цієї системи: Федеральна резервна система, Служба контролера грошового обігу (при Міністерстві фінансів), Федеральна корпорація страхування депозитів і банківські департаменти в урядах штатів.

Отже, у світовій практиці існують різні моделі інституціональної побудови системи банківського регулювання та нагляду, проте для всіх їх дуже важливо, щоб регулятивно-наглядові органи мали всі необхідні повноваження для ефективного виконання поставлених перед ними завдань. Крім того, ці повноваження мають бути передбачені на законодавчому рівні.

До основних повноважень регулятивно-наглядових органів належать такі:

— регулювати доступ до банківської системи. Це означає, по-перше, можливість визначати певні вимоги й умови, що є обов'язковими для отримання ліцензії на право здійснювати банківську діяльність, і, по-друге, здійснювати нагляд за дотриманням цих вимог та умов;

— забезпечувати розумне регулювання діяльністю банків, тобто таке, яке, з одного боку, не обмежує їхньої самостійності в підтримуванні фінансової стабільності, а з іншого

Created in Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

— передбачає певні вимоги до банків, направлені на основну адекватності капіталу, ліквідності, дотримання нормативів, що регламентують банківські ризики;

— регулярно отримувати від банків звітність і проводити інспекційні перевірки в банках;

— застосовувати заходи примусового впливу щодо проблемних банків, зокрема забороняти оголошення і виплату дивідендів, накладати штрафи тощо;

— брати неплатоспроможні банки під контроль, призначати тимчасову адміністрацію в такі банки, призупиняти їхню діяльність, організовувати реорганізацію та ліквідацію банків.

В Україні згідно з Законом «Про банки і банківську діяльність», а також із законопроектом «Про Національний банк України» функції банківського регулювання та нагляду здійснює НБУ. Що стосується регулятивної функції, то її виконують різні департаменти центрального апарату НБУ з урахуванням їхнього функціонального призначення. Так, діяльність комерційних банків на валютному ринку регулює департамент валютного регулювання, департамент готівково-грошового обігу регламентує порядок роботи банків із готівковою національною валютою, департамент бухгалтерського обліку та розрахунків визначає порядок бухгалтерського обліку і звітності в банках тощо.

Значну роль у виконанні функцій банківського регулювання та нагляду відіграє система банківського нагляду, що функціонує як єдиний механізм у складі центрального апарату та регіональних управлінь НБУ. На рівні центрального апарату НБУ ця система представлена Комісією з питань нагляду і регулювання діяльності банків, департаментів та управління, до якої входять:

— департамент реєстрації та ліцензування банків;

— департамент безвиїзного нагляду;

— департамент інспектування банків;

— департамент з питань роботи з проблемними банками;

— управління координації з питань банківського нагляду.

Система банківського нагляду на рівні регіонального управління

НБУ також представлена Комісією з питань нагляду і регулювання діяльності банків і відповідних структурних підрозділів. Основні напрями діяльності цих підрозділів:

— підготовка висновків щодо можливості реєстрації новостворених банків, а також надання банкам ліцензій на здійснення банківських операцій;

— надання дозволів на відкриття банківських установ і на здійснення ними банківських операцій;

— інспектування банків і банківських установ;

— оброблення економічної інформації;

— здійснення нагляду за банками, які отримали сукупний рейтинг «сильний» (1), «задовільний» (2) та «посередній» (3).

Регулятивно-наглядові органи використовують різні форми і методи регулювання банківської діяльності та банківського нагляду. Проте треба зауважити, що в останні десятиріччя у світовій банківській практиці спостерігається тенденція до поступової уніфікації системи банківського регулювання та нагляду. Певною мірою ця тенденція пов'язана з діяльністю Міжнародного комітету з банківського нагляду, який часто називається Базельським (за місцем його базування у Швейцарії у м. Базелі при Банкові міжнародних розрахунків). Базельський комітет є найавторитетнішою організацією у світі щодо визначення політики в галузі банківського регулювання та нагляду. У комітет входять представники центральних банків і органів банківського нагляду дев'яти європейських країн, а також США, Канади та Японії. Комітет було створено в 1974 р. у зв'язку з глобалізацією банківської системи через координацію зусиль національних регулятивно-наглядових банківських органів. Комітет не є директивною структурою. Мета його діяльності — надати можливість кожній країні користуватися його досвідом і рекомендаціями в галузі банківського регулювання та нагляду з урахуванням особливостей національної економіки.

Created in Master PDF Editor - Licensed to Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

НБУ як орган регулювання банківської діяльності, спираючись на законодавчу базу і використовуючи світовий банківський досвід, зокрема рекомендації Базельського комітету, визначає:

— порядок реєстрації банків у Республіканській книзі реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ;

— порядок надання банкам ліцензій на здійснення банківської діяльності;

— правила, що регламентують діяльність банків у вигляді інструкцій, положень, рекомендацій (наприклад інструкція № 3 «Про відкриття банками рахунків у національній та іноземній валюті».

Отже, у світовій практиці існують різні моделі інституціональної побудови системи банківського регулювання та нагляду, проте для всіх їх дуже важливо, щоб регулятивно-наглядові органи мали всі необхідні повноваження для ефективного виконання поставлених перед ними завдань. Крім того, ці повноваження мають бути передбачені на законодавчому рівні.

До основних повноважень регулятивно-наглядових органів належать такі:

— регулювати доступ до банківської системи. Це означає, по-перше, можливість визначати певні вимоги й умови, що є обов'язковими для отримання ліцензії на право здійснювати банківську діяльність, і, по-друге, здійснювати нагляд за дотриманням цих вимог та умов;

— забезпечувати розумне регулювання діяльністю банків, тобто таке, яке, з одного боку, не обмежує їхньої самостійності в підтримуванні фінансової стабільності, а з іншого — передбачає певні вимоги до банків, наприклад стосовно адекватності капіталу, ліквідності, дотримання нормативів, що регламентують банківські ризики;

— регулярно отримувати від банків звітність і проводити інспекційні перевірки в банках;

— застосовувати заходи примусового впливу щодо проблемних банків, зокрема забороняти оголошення і виплату дивідендів, накладати штрафи тощо;

— брати неплатоспроможні банки під контроль, призначати тимчасову адміністрацію в такі банки, призупиняти їхню діяльність, організовувати реорганізацію та ліквідацію банків.

В Україні згідно з Законом «Про банки і банківську діяльність», а також із законопроектом «Про Національний банк України» функції банківського регулювання та нагляду здійснює НБУ. Що стосується регулятивної функції, то її виконують різні департаменти центрального апарату НБУ з урахуванням їхнього функціонального призначення. Так, діяльність комерційних банків на валютному ринку регулює департамент валютного регулювання, департамент готівково-грошового обігу регламентує порядок роботи банків із готівковою національною валютою, департамент бухгалтерського обліку та розрахунків визначає порядок бухгалтерського обліку і звітності в банках тощо.

Значну роль у виконанні функцій банківського регулювання та нагляду відіграє система банківського нагляду, що функціонує як єдиний механізм у складі центрального апарату та регіональних управлінь НБУ. На рівні центрального апарату НБУ ця система представлена Комісією з питань нагляду і регулювання діяльності банків, департаментів та управління, до якої входять:

— департамент реєстрації та ліцензування банків;

— департамент безвиїзного нагляду;

— департамент інспектування банків;

— департамент з питань роботи з проблемними банками;

— управління координації з питань банківського нагляду.

Система банківського нагляду на рівні регіонального управління

НБУ також представлена Комісією з питань нагляду і регулювання діяльності банків і відповідних структурних підрозділів. Основні напрями діяльності цих підрозділів:

— підготовка висновків щодо можливості реєстрації новостворених банків, а також надання банкам ліцензій на здійснення банківських операцій;

— надання дозволів на відкриття банківських установ і на здійснення ними банківських операцій;

Created by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

— інспектування банків і банківських установ;

— оброблення економічної інформації;

— здійснення нагляду за банками, які отримали сукупний рейтинг «сильний» (1), «задовільний» (2) та «посередній» (3).

Регулятивно-наглядові органи використовують різні форми і методи регулювання банківської діяльності та банківського нагляду. Проте треба зауважити, що в останні десятиріччя у світовій банківській практиці спостерігається тенденція до поступової уніфікації системи банківського регулювання та нагляду. Певною мірою ця тенденція пов'язана з діяльністю Міжнародного комітету з банківського нагляду, який часто називається Базельським (за місцем його базування у Швейцарії у м. Базелі при Банкові міжнародних розрахунків). Базельський комітет є найавторитетнішою організацією у світі щодо визначення політики в галузі банківського регулювання та нагляду. У комітет входять представники центральних банків і органів банківського нагляду дев'яти європейських країн, а також США, Канади та Японії. Комітет було створено в 1974 р. у зв'язку з глобалізацією банківської системи через координацію зусиль національних регулятивно-наглядових банківських органів. Комітет не є директивною структурою. Мета його діяльності — надати можливість кожній країні користуватися його досвідом і рекомендаціями в галузі банківського регулювання та нагляду з урахуванням особливостей національної економіки.

НБУ як орган регулювання банківської діяльності, спираючись на законодавчу базу і використовуючи світовий банківський досвід, зокрема рекомендації Базельського комітету, визначає:

— порядок реєстрації банків у Республіканській книзі реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ;

— порядок надання банкам ліцензій на здійснення банківської діяльності;

— правила, що регламентують діяльність банків у вигляді інструкцій, положень, рекомендацій (наприклад інструкція № 3 «Про відкриття банками рахунків у національній та іноземній валюті», «Положення про кредитування», інструкція № 1 «З організації емісійно-касової роботи в установах банків України» тощо);

— принципи та стандарти бухгалтерського обліку банків;

— правила організації фінансової та статистичної звітності банків;

— економічні нормативи, що регламентують діяльність банків;

— методи банківського нагляду, а також форми наглядового реагування, тобто впливу на банки;

— режим фінансового оздоровлення для банків, що належать до проблемних;

— порядок страхування банківських ризиків і порядок гарантування депозитів;

— механізм реорганізації та ліквідації банків тощо.

Нагляд за банками НБУ та його установи традиційно здійснюють двома методами:

— безвиїзний (дистанційний, заочний) нагляд;

— виїзне інспектування банків.

Безвиїзний нагляд — це дистанційний моніторинг діяльності окремих банків і банківської системи в цілому, а також застосування наглядовими органами певних заходів з метою реагування на проблеми і недоліки, виявлені в діяльності банків. У більшості країн безвиїзний нагляд ґрунтується на аналізі звітності (балансовий звіт, звіт про прибутки/збитки та інші супутні форми), що подається органам банківського нагляду на регулярній основі і дає їм можливість постійно поновлювати інформацію про фінансовий стан банків, зокрема про їхню капітальну позицію, ліквідну позицію, рентабельність, а також певною мірою і про якість активів.

Дані звітності аналізуються і зводяться у статистичні звіти, за якими розраховуються різноманітні стандартні показники. Такі звіти дають змогу:

— виявляти, чи дотримуються банками економічні нормативи;

— досліджувати тенденції в діяльності банків за певний період;

— проводити порівняльний аналіз за групами банків.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

У деяких країнах органи безвиїзного банківського нагляду можуть здійснювати моніторинг великих кредитів, кредитів, що надані інсайдерам, моніторинг позичальників, що несвоєчасно повертають банківські позички, тощо.

Безвиїзний нагляд використовується як система раннього застереження, що дає змогу наглядовим органам ухвалювати рішення про застосування до банків коригувальних заходів до загострення ситуації або до проведення інспекційної перевірки на місці. Проте слід зазначити, що безвиїзний нагляд може бути ефективним лише за умови, що він провадиться на основі достовірної звітності, отриманої від банків, та у разі дотримання ними певних стандартів обліку та звітності і високого рівня комп'ютеризації банківської діяльності.

Інспекційні перевірки банків на місцях мають проводитися кваліфікованими спеціалістами банківського нагляду, які здатні оцінити ступінь ризиків, можливих у діяльності того чи іншого банку, і визначити якість управління цими ризиками. Інспектування дає змогу органам банківського нагляду перевіряти такі аспекти діяльності банків:

— достовірність звітності;
— дотримання законів і нормативних актів;
— надійність управління банком;
— стійкість фінансового стану банку.

Порівняно з безвиїзним наглядом інспекційні перевірки надають наглядовим органам більше можливостей щодо виявлення реальної якості банківських активів, якості управління банком і взагалі реального фінансового стану банку. Проте цей метод нагляду є більш трудомістким, потребує більшої чисельності персоналу.

Оптимальний варіант банківського нагляду передбачає координацію зусиль безвиїзного нагляду та інспектування, тому що ці наглядові методи є взаємодоповнюваними. Слід також додати, що наглядові органи повинні мати контакт з керівниками банків і глибоке розуміння банківської діяльності.

Важливим елементом банківського нагляду є здатність наглядових органів здійснювати нагляд на консолідованій основі, тобто вони повинні розглядати діяльність банку як усередині країни, так і за її межами, аналізувати операції, що провадяться безпосередньо банком, і ті, що провадяться через дочірні організації банку.

У світовій практиці використовуються різні підходи до здійснення банківського нагляду. Так, у країнах континентальної Європи велика увага приділяється безвиїзному нагляду. Що стосується виїзного інспектування, то в деяких європейських країнах інспекційні перевірки банків делегуються зовнішнім аудиторам, що мають відповідні сертифікати. При цьому банківські наглядові органи визначають сферу, напрями проведення та методику аудиторських перевірок, форму та зміст аудиторських звітів, забезпечують ліцензування аудиторських організацій, що здійснюють аудит банків. Правовою основою взаємовідносин між аудиторською організацією, органом банківського нагляду і комерційним банком, що перевіряється, є трьохстороння угода, згідно з якою комерційний банк уповноважує аудитора надавати наглядовому органу інформацію, необхідну для здійснення пруденційного нагляду. Водночас за наглядовими органами залишається право в будь-який час перевірити первісну документацію банку чи провести певні дослідження діяльності банку власними силами. На

противагу Європейським країнам у США банківський нагляд ґрунтується головно на періодичних інспекційних перевірках, що провадяться інспекторами наглядових органів.

Перед НБУ стоїть завдання забезпечити комплексний, безперервний процес розумного банківського нагляду на консолідованій основі з урахуванням світового досвіду.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Список використаної літератури.

1. Аттали Ж. На пороге нового тысячелетия. М., 1993. Ван дер Вее Г. История мировой экономики. 1945 - 1990. М., 1994.
2. Гальчинський А. С. Становлення суспільства постформаційної цивілізації. К., 1993.
3. Геєць В. Економіка України. Моделі реформування. Зміна структури та прогноз розвитку. К., 1993.
4. Гладкий Ю., Лавров С. Економічна і соціальна географія світу. К., 1991.
5. Глухарев Л. И. Европейское сообщество в поисках новой стратегии. М., 1993.
6. Глазьев С. Ю. Теория долгосрочного технико-экономического развития. М., 1993.
7. Гуменюк Б. І. Між минулим та майбутнім (Штрихи до портрету соціально-економічних проблем країн третього світу напередодні XXI ст.). К., 1992.
8. Денисов Ю. Д. Информационные ресурсы в японской экономике. М., 1991.
9. Журавская Е. Г. Региональная интеграция в развивающемся мире. М., 1990.
10. Звіт про світовий розвиток. Важке завдання росту. К., 1994.
11. Климко Г. Н., Павлюк В. І., Красильчук В. Я., Дідківський М. І. Проблема інтегрування України в міжнародний поділ праці. К., 1994.
12. Коропецький Іван-Святослав. Дещо про минуле, недавнє минуле та сучасне української економіки. К., 1995.
13. Міжнародні економічні відносини. Історія міжнародних економічних відносин. К., 1992.
14. Міжнародні економічні відносини. Сучасні міжнародні економічні відносини. К., 1993.
15. Міжнародні економічні Відносини. Система регулювання міжнародних економічних відносин. К., 1994.
16. Перехідна українська економіка: стан і перспективи / За ред. А. Філіпенка, В. Бандери. К., 1996.
17. Поповкін В. А. Регіонально-цілісний підхід в економіці. К., 1993.
18. Поручник А. М. Интеграция Украины в мировое хозяйство. К., 1994.
19. Рогач О. І. ТНК і економічне зростання країн, що розвиваються. К., 1994.
20. Соколенка С. И. Современные мировые рынки и Украина. К., 1995.
21. Содружество, Информационный вестник СНГ. Минск, 1992- 1995.
22. Туган-Барановський М. І. Політична економія. К., 1994